

ACHTERGRONDDOCUMENT

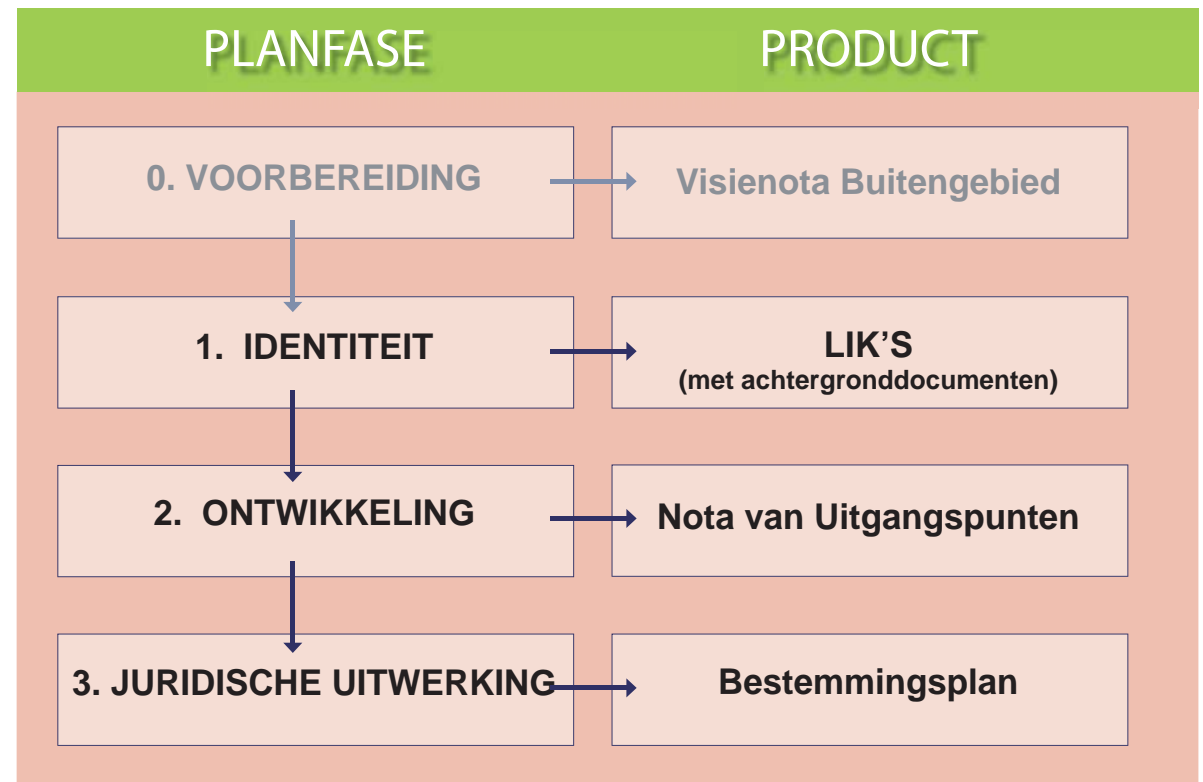
L LANDSCHAP
I IDENTITEIT
K K A A R T
K

R E E S T D A L

Dit achtergronddocument bij
de **Landschap Identiteit Kaart Reestdal**
is onderdeel van **ID^{EE} Hardenberg**

INHOUDSOPGAVE

	<i>pagina</i>
INLEIDING	3
1. PLANGEBIED	5
1.1 Begrenzing	5
1.2 Geomorfologie, bodem en hydrologie	7
1.3 Ontstaansgeschiedenis cultuurlandschap	9
1.4 Landschapstypen	11
2. VISUELE DRAGERS	13
2.1 Bebouwing	13
2.2 Routing	17
2.3 Verkaveling	19
2.4 Beplanting	21
2.5 Erven	23
2.6 Massa en ruimte	27
2.7 Grondgebruik en landgebruik	29
2.8 Functie en activiteit	31
2.9 Licht en donkerte	33
2.10 Natuur	35
3. NIET-VISUELE ASPECTEN	37
3.1 Geur	37
LITERATUUR	39
COLOFON	41

schematische weergave proces

INLEIDING

Achtergrond

De gemeente Hardenberg gaat voor haar buitengebied een nieuw bestemmingsplan opstellen. Daarbij wil de gemeente een meer richtinggevende rol gaan innemen, gericht op het versterken van de ruimtelijke kwaliteit. Ruimtelijke kwaliteit is echter een breed begrip, dat deels subjectief van aard is. In de Visienota Buitengebied is dit gedefinieerd als “eigen identiteit”.

Om een nieuw bestemmingsplan op te kunnen stellen, moet eerst de identiteit van de deelgebieden worden bepaald. Met dit doel zijn de Landschap-Identiteit-Kaarten (LIK) opgesteld. In de LIK's worden de specifieke kenmerken en kwaliteiten van de deelgebieden vastgelegd. De LIK vormt daarmee de basis voor het nieuw op te stellen bestemmingsplan. De gemeente heeft ervoor gekozen om deze aanpak eerst op de pilotgebieden Reestdal en Bergentheim-Zuid toe te passen. Voor het overig deel van het buitengebied wordt in een later stadium een bestemmingsplan opgesteld.

Inhoud LIK en achtergronddocument

De LIK bestaat uit een A3-boekje met daarin een beknopte schematische weergave van de kwaliteiten, kansen en bedreigingen voor het pilotgebied. Dit schema vormt de basis voor het bestemmingsplan. De LIK is het resultaat van een integraal proces tussen de gemeente Hardenberg, de klankbordgroepen (Plaatselijk Belang en Organisaties) en de adviesbureaus (Amer en Eelerwoude).

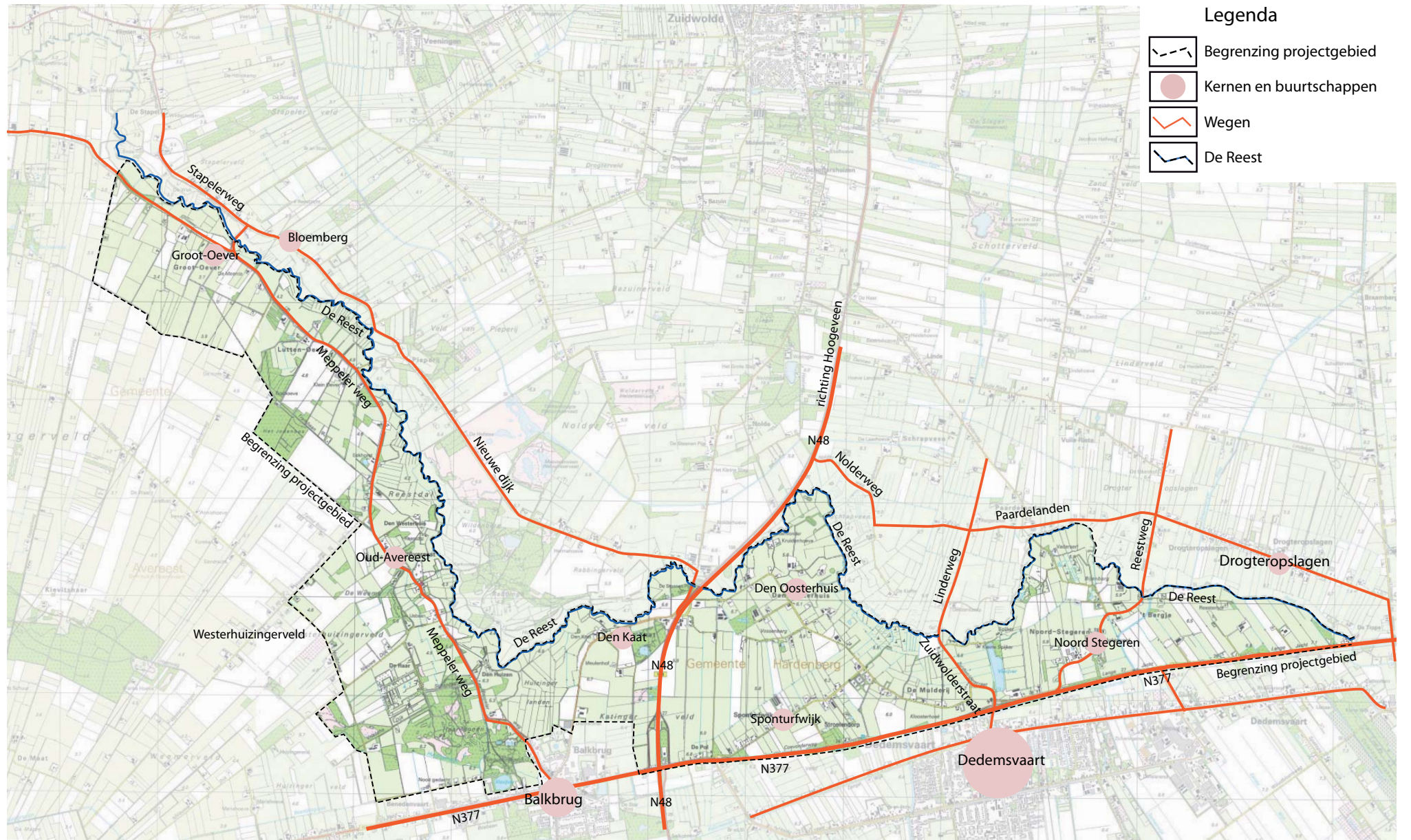
Het voorliggende document is het achtergronddocument behorende bij de LIK Reestdal. In het achtergronddocument is een analyse van het pilotgebied opgenomen, aangevuld met de bevindingen uit een excursie met Plaatselijke Belangen (PB).

Leeswijzer

Dit achtergronddocument is opgebouwd uit drie hoofdstukken:

- In hoofdstuk 1 wordt kort ingegaan op de begrenzing en ontstaansgeschiedenis van het plangebied. De identiteit van een gebied is immers verbonden met de ontstaansgeschiedenis en de daarmee samenhangende landschapstypen. In de LIK is daarom een onderscheid gemaakt tussen de verschillende landschapstypen.
- In hoofdstuk 2 is onderzocht welke visuele dragers van belang zijn voor het pilotgebied. Daarbij is gekeken naar bebouwing, routing, verkaveling, beplantingspatronen, erven, massa en ruimte, grondgebruik, functies, licht en donkerte en natuur. Waar mogelijk zijn de visuele dragers op kaart weergegeven.
- In hoofdstuk 3 vindt een soortgelijke analyse plaats, alleen dan voor het niet-visuele aspect geur. Omdat de gegevens over geluid niet tijdig beschikbaar waren, zijn deze in de LIK buiten beschouwing gelaten

De bevindingen uit de excursie zijn per thema in een groen kader weergegeven.

Legenda

- Begrenzing projectgebied
- Kernen en buurtschappen
- Wegen
- De Reest

situatie projectgebied

1. PLANGEBIED

1.1 BEGRENZING

Deze LIK is opgesteld voor het plangebied van het Reestdal (het dal van de beek de Reest en de aanliggende gronden). De Reest is gelegen tussen Meppel en Dedemsvaart op de grens tussen de provincies Drenthe en Overijssel. De Reest is een hoogveenbeek waarvan het kronkelende verloop nog in tact is, in tegenstelling tot andere beken die in het verleden zijn gekanaliseerd. De totale lengte van de Reest is ongeveer 34 km. De Reest bestaat uit een boven-, midden- en benedenloop, die onderling van elkaar verschillen qua verschijningsvorm.

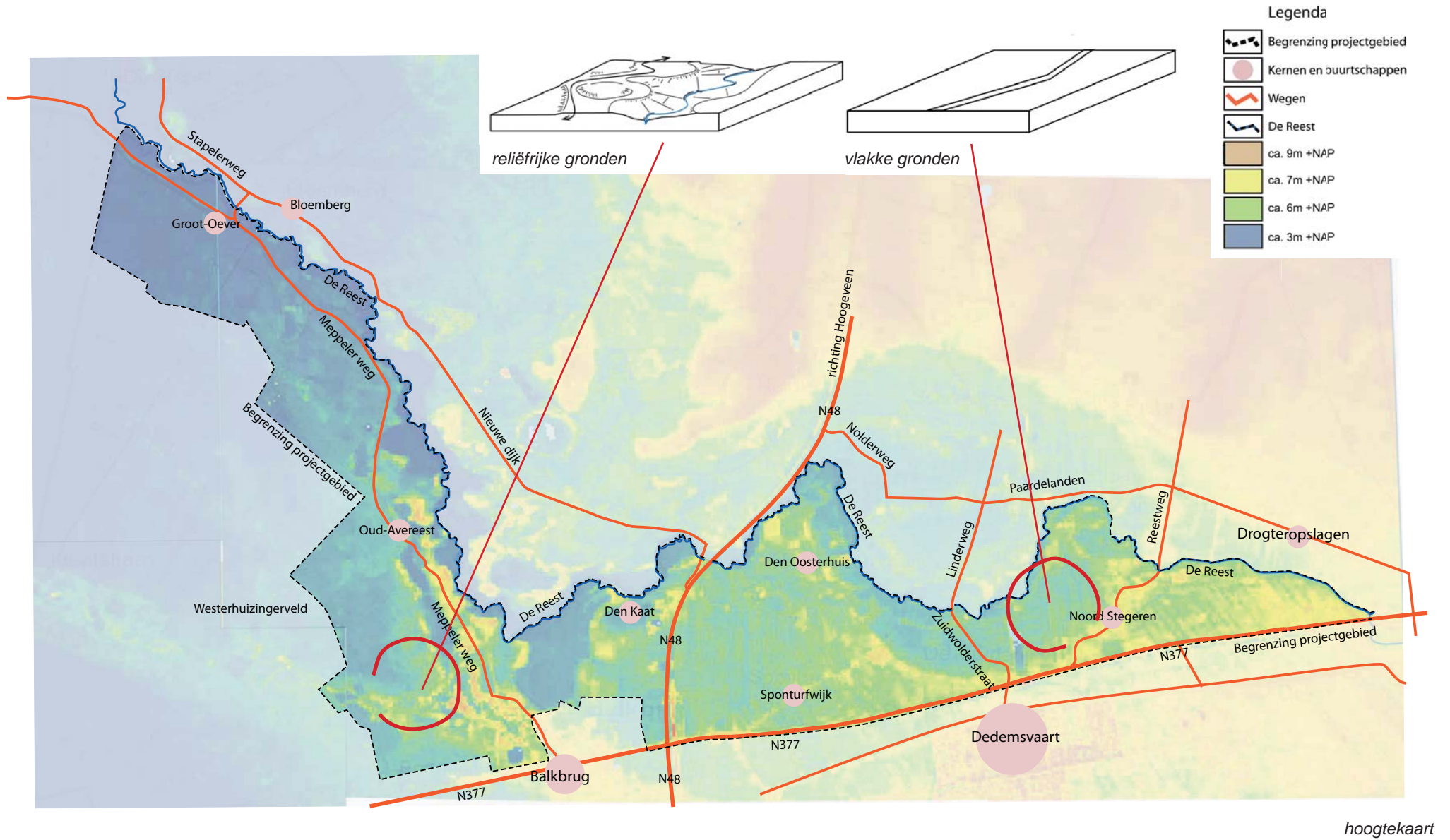
Het plangebied omvat het deel van het Reestdal dat binnen het noordelijk deel van de gemeente Hardenberg ligt en is ongeveer 23 km lang. Het gebied wordt aan de noordzijde begrensd door de provinciegrens, aan de zuidzijde door de N377 en

in het westen vormt het heideontginningsgebied “Westerhuizingerveld” de begrenzing.

Het plangebied kent geen grote kernen, maar wel enkele buurtschappen. Buurtschappen zoals Oud-Avereest en Den Oosterhuis liggen in een gordel langs het Reestdal. Het plangebied wordt doorsneden door de N377 en N48. De N48 doorkruist het beekdal tussen de buurtschappen Den Kaat en Den Oosterhuis.

de Reest in zijn omgeving met drie 'lopen'

1.2 GEOMORFOLOGIE, BODEM EN HYDROLOGIE

ONTSTAANGESCHIEDENIS

De Reest is ontspringt in het veengebied ten oosten van Dedemsvaart en stroomt in westelijke richting. De Reest heeft door de jaren heen vrij door het gebied meanderd. Onder invloed van regenval overstroomde de Reest. Rond de Reest ligt een dalvormige laagte van 100 tot 600 m breed. Langs de Reest zijn dekzandruggen ontstaan (hoger gelegen zandgronden). De hoger gelegen gronden ten noordwesten bij Balkbrug zijn hier een voorbeeld van. Ook zijn kleine zandkoppen in het landschap herkenbaar. Plaatselijk stroomt de Reest tussen deze koppen door. Waar de beek dicht langs de zandkoppen loopt (of heeft gelopen), zijn stijlranden ontstaan. De zandgronden waren zeer geschikt als akker.

akkergronden op essen

stijlranden

Door regelmatige bemesting werd de zandkop steeds hoger en ontstonden er essen. Op andere zandkoppen werden boerderijen en landhuizen gebouwd (horsten). De gebieden rond Drogterslag en Sponturfwijk bestaan uit ontgonnen veengebieden. De vlakke en open gebieden vormen een contrast met het omliggende reliëfrijkere gebied.

BODEMTYPOLOGIE

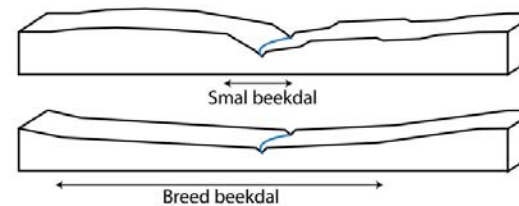
De bodem van het plangebied bestaat grofweg uit zand- en veengrond. Het plangebied ligt ingesloten tussen stuwwallen, dekzandruggen en het Drents keileemplateau, waardoor afwatering moeilijk was. In het stilstaande water hebben planten-

resten zich opgehoopt en is hoogveen tot ontwikkeling gekomen. De zandgronden bestaan onder andere uit leemarm en zwak lemig fijn zand. Door het regelmatig bemesten van de hogere zandkoppen ten behoeve van de akkerbouw zijn enkeerdgronden ontstaan. Waar het hoogteverschil minder werd en waar de beek meer ruimte had om te meanderen, werd leem afgezet. Dit is met name zichtbaar in westelijk deel van het plangebied.

WATERSYSTEEM

De Reest is ontstaan als natuurlijke afvoerstroam van het oppervlaktewater. Terwijl andere beken vanaf 1950 in Nederland recht werden getrokken om meer water af te voeren, heeft de Reest nog een meanderende loop.

In het plangebied zijn de boven- en middenloop van de Reest nog herkenbaar. In de bovenloop is het beekdal smal en meandert weinig, omdat de beek hier minder water afvoert dan stroomafwaarts. De bovenlopen vormen de “haarvaten” van het beekstelsel. De bovenloop verandert stroomafwaarts in de middenloop. De grens tussen deze twee beektypen ligt ter plaatse van de N48. De middenloop voert meer water af dan bovenstrooms.

variërende breedte van het beekdal

De zijanten van het beekdal bestaan uit de hoger gelegen dekzandruggen. Het natste gebied is het dal van de Reest.

In het veenontginningsgebied van het projectgebied liggen diverse kanalen, wijken en sloten. Deze zijn gegraven om het veen af te graven en te transporteren. De Braambergersloot doorsnijdt de Reest ter hoogte van Dedemsvaart.

uitsnede 1850

uitsnede 1905

uitsnede 1960

1.3 ONTSTAANSGESCHIEDENIS CULTUURLANDSCHAP

1800

Op de kaart uit 1800 is de Reest herkenbaar aan het kronkelende verloop en de aangrenzende weidegronden. Op de hogere gronden langs de Reest zijn enkele boerderijen gevestigd. Bij de boerderijen ontstaan met houtwallen omzoomde graslanden. De houtwallen functioneren als veekering. De directe omgeving van de Reest bestaat naast grasland uit (natte) heide en ruigte. Hardenberg, Gramsbergen, Dedemsvaart en Coevorden zijn nog kleine vestigingsplaatsen, bestaande uit enkele boerderijen. De wegen bestaan uit eenvoudige paden die de plaatsen onderling met elkaar verbinden.

1850

In het westen van het plangebied nam de melkveehouderij toe dankzij de geschiktheid van de bodem voor grasland. Ook de gunstige ligging ten opzichte van de botermarkt in Meppel bevorderde de economische groei van het westelijk deel van het plangebied. Op de horsten (hoger gelegen zandkoppen) worden de meest voorname boerderijen en landgoederen (zoals de Eekhorst) gebouwd.

Rond 1850 is vanuit Dedemsvaart begonnen met de ontvening van de veengronden. Door het graven van wijken, kanalen en sloten ontstaan strakke, orthogonale percelen. De hoofdvaart vormt een lint van boerderijen. Het landschapsbeeld is zeer open. Eind 19e eeuw worden ook de heidevelden voor de landbouw benut, dankzij de uitvinding van kunstmest.

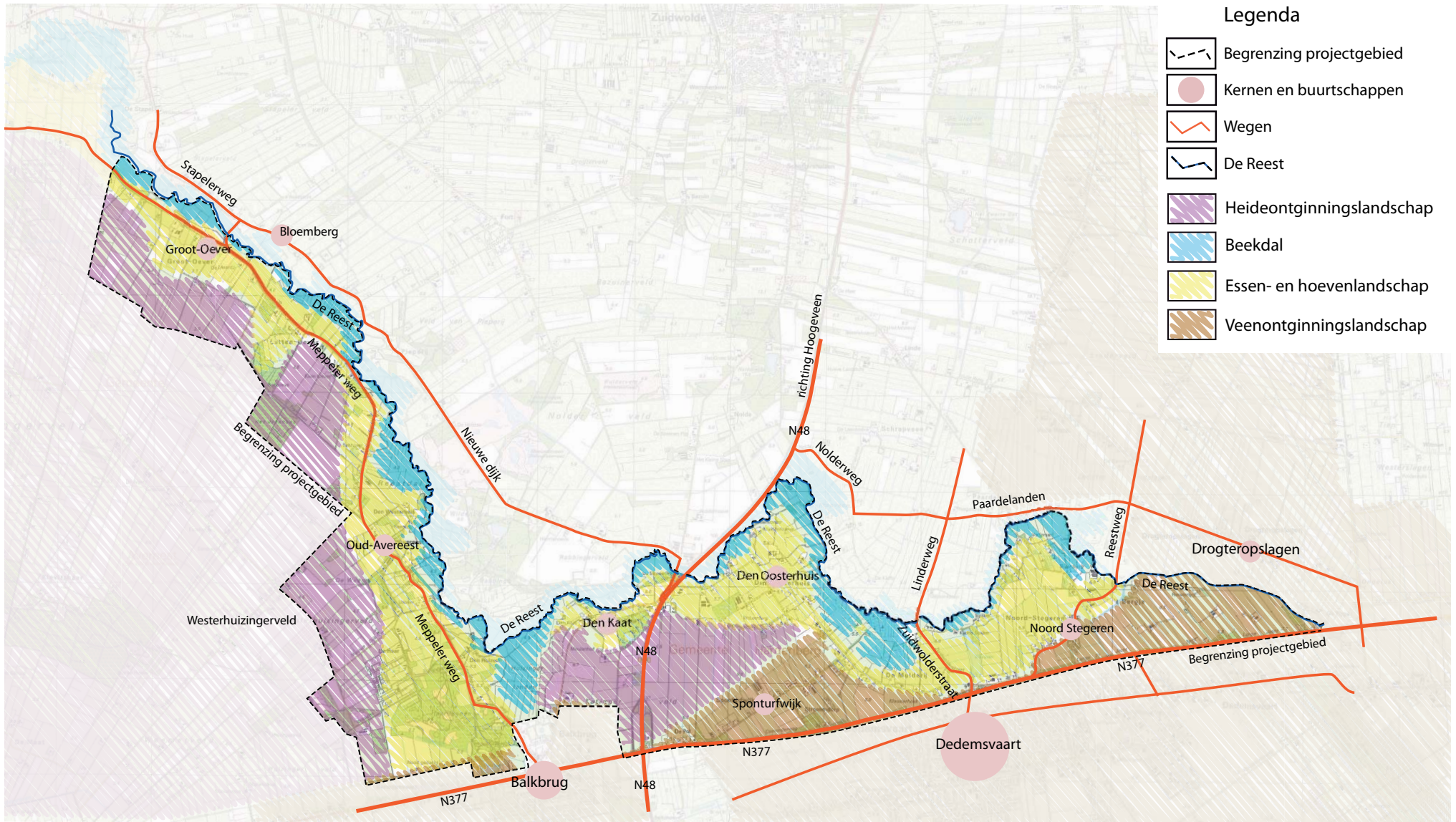
1905

Op de kaart uit 1905 is een duidelijk onderscheid te maken in bestaande heide- en veengebieden (de roze kleur) en weidegronden (de ontgonnen heide- en veengebieden, de groene vlakken). De agrarische percelen worden omkaderd met bosjes, lanen en houtsingels. Hierdoor wordt het open gebied plaatselijk verdicht.

1960

De ontgonnen heidegronden zijn vanwege de grootschaligheid in trek als vestigingslocatie voor nieuwe agrarische bedrijven. De weidegronden rondom de Reest worden opener door het verwijderen van houtsingels en –wallen.

De Dedemsvaart verliest zijn functie als vaarroute voor de scheepvaart en wordt gesloten. Delen van het kanaal worden gedempt. In deze periode wordt dwars door het plangebied, parallel aan de Reest, de N377 aangelegd. De weg wordt grotendeels beplant, waardoor een fysieke scheiding ontstaat tussen het Reestdal en Dedemsvaart. Het Ommerkanaal wordt verlengd en circa 100 m naar het oosten verplaatst. De hoofdvaart en de Langewijk worden gedempt. Rond 1970 wordt de verkeersweg N48 aangelegd.

Legenda

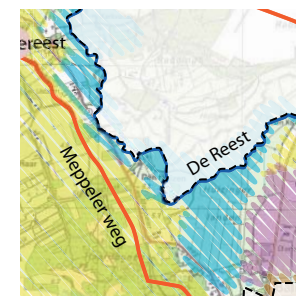
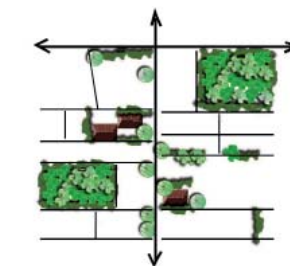
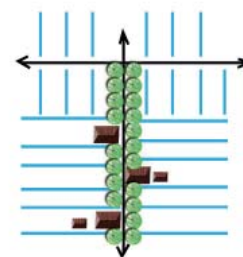
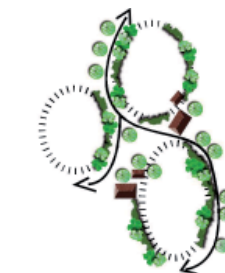
- Begrenzing projectgebied
- Kernen en buurtschappen
- Wegen
- De Reest
- Heideontginningslandschap
- Beekdal
- Essen- en hoevenlandschap
- Veenontginningslandschap

landschapstypen

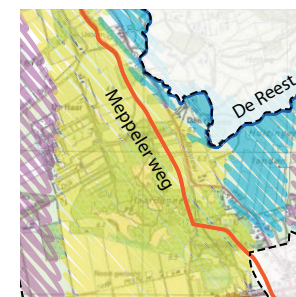
1.4 LANDSCHAPSTYPEN

Uit de voorgaande inventarisatie blijkt dat in het plangebied vier landschapstypen zijn te onderscheiden.

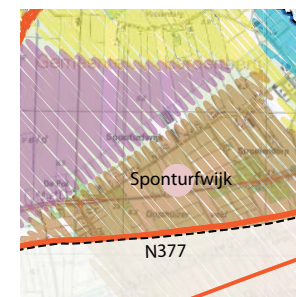
1. Het beekdallandschap: De dalvormige laagte waar de Reest door heen meandert.
2. Het essen- en hoevelandschap: De hogere zandgronden die in cultuur zijn gebracht, waardoor essen zijn ontstaan.
3. Het veenontginningslandschap: De voormalige veengronden die in cultuur zijn gebracht zijn. Kenmerkend is de rechtlijnige verkaveling.
4. Het heideontginningslandschap: De voormalige heidegronden die in cultuur zijn gebracht zijn. Kenmerkend is het halfopen landschap.

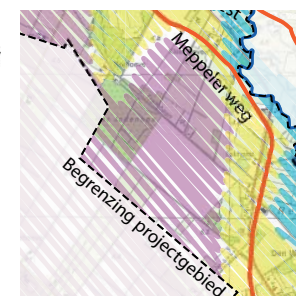
Beekdallandschap

Essen- en hoevelandschap

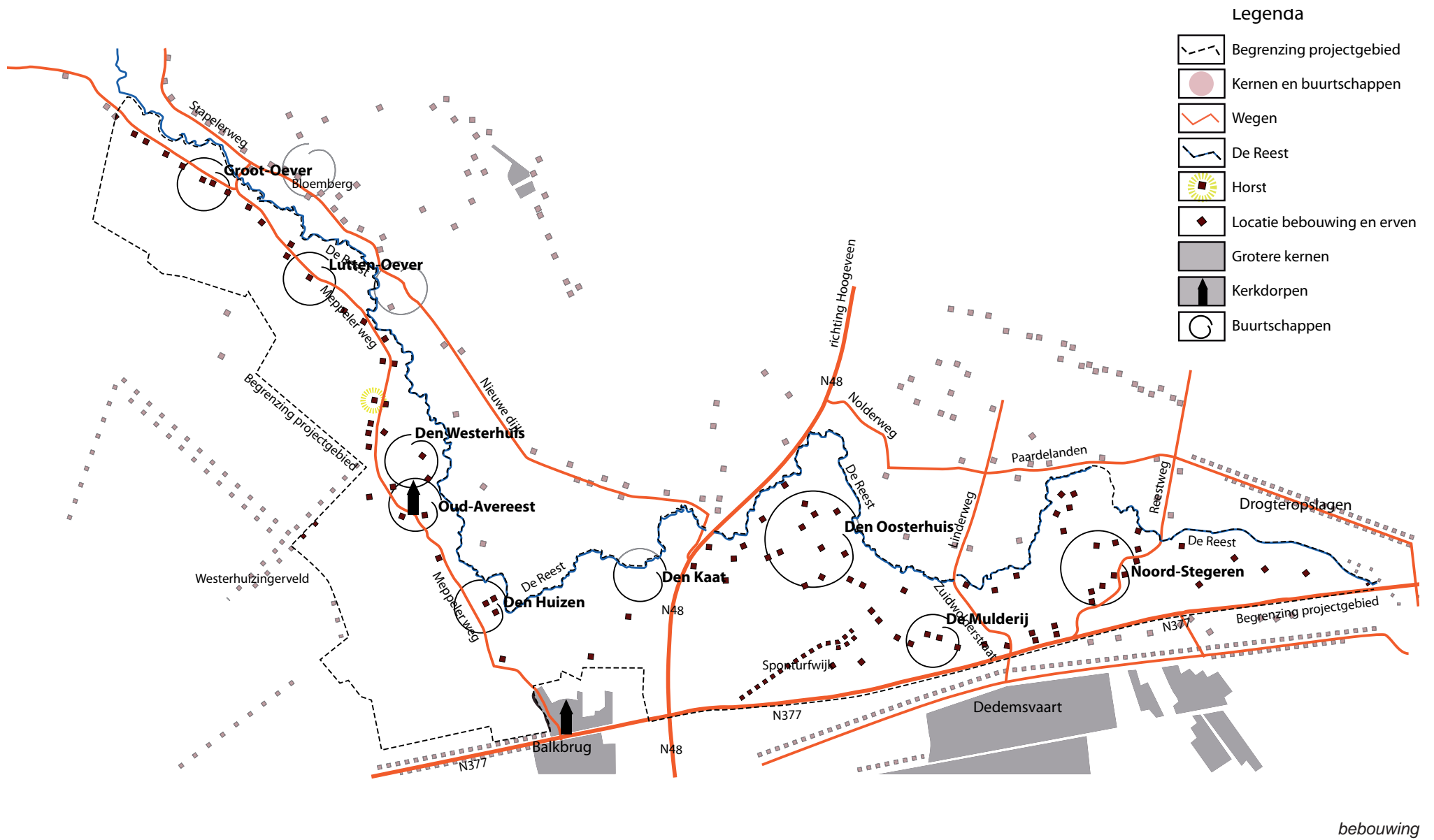
Veenontginningslandschap

Heideontginningslandschap

Excursie

In het plangebied is veel waardering voor de "centrale as" van het plangebied: de Reest en de daaraan gelegen gronden. Met name de landschappelijke en cultuurhistorische waarden worden voor dit gebied belangrijk gevonden. Dit betekent dat de afwisseling tussen de open en meer kleinschalige landschapstypen kenmerkend voor dit pilotgebied wordt gevonden. Deze landschapstypen dienen ook herkenbaar te blijven: verschillen hiertussen dienen in stand te worden gehouden.

2. VISUELE DRAGERS

2.1 BEBOUWING

Beekdallandschap

In het beekdallandschap is geen bebouwing aanwezig.

Essen- en hoevelandschap

In het gebied is veel karakteristieke bebouwing aanwezig, zoals de hallenhuistypen. In de loop der tijd zijn nieuwe woningen in diverse stijlen toegevoegd

Een hallenhuis is van oorsprong een langgestrekt, driebeukig gebouw met de deel in het midden en de stallen aan weerszijden. De gelede opbouw van het hallehuis, met 'vakken' tussen de opeenvolgende gebinten, maakt een goede scheiding tussen woongedeelte en bedrijfs gedeelte mogelijk. Het verschil tussen voor en achter komt ook tot uitdrukking in de materiaalkeuze en de aandacht voor de afwerking. Zo zijn voorhuizen vaak gedekt met pannen, terwijl achterhuizen en bijgebouwen hun rieten dak hebben behouden. Het is echter opvallend - en karakteristiek voor de agrarische bebouwing van het Reestdal - dat ook veel daken met riet gedekt blijven. Verder heeft een voorhuis stenen muren, terwijl het achterhuis nog wanden van hout kan hebben. Karakteristiek voor het Reestdal zijn de achterhuizen met, meestal aan één van de twee lage zijgevels, een reeks mestdeuren of mestluiken. In de penanten ertussen zijn ijzeren stalraampjes aangebracht. Ramen, deuren en dakafwerkingen achter zijn sober en eenvoudig van constructie, terwijl - zeker bij de latere boerderijen - aan de voorzijde fraai bewerkte kozijnen, portalen en kroonlijsten te vinden zijn.

De buurtschappen zijn ontstaan door de geclusterde ligging van een aantal boerderijen, zoals Groot-Oever, Den Kaat en Den Oosterhuis. In de loop der tijd zijn hier ook andere, niet-agrarische gebouwen opgericht, zoals smederijen, scholen, etc. Een aantal kernen is ontstaan als kerkdorp (een clustering van bebouwing rond een historische kerk), waaronder Oud-Avereest.

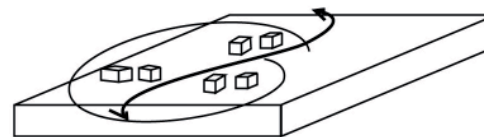
De Eekhorst

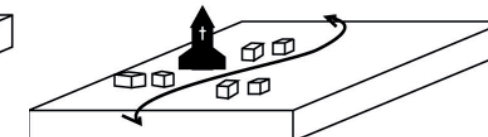
hallenhuis in Oud Avereest

historische voorgevel

buurtschap

kerkdorp

Bouwstijlen in het Reestdal:

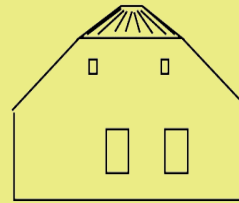
Tot ongeveer 1800 werden de voorgevels van de boerderijen rond de Reest asymmetrisch ingedeeld. Aan één zijde bevindt zich de voordeur. De voorgevel werd vanouds bekroond door een vrij groot, rietgedekt wolfseind. In de bloeiperiode van de negentiende eeuw worden veel lage voorgevels van de boerderij vervangen of omgebouwd. De oorspronkelijke, asymmetrische indeling maakt hierbij plaats voor een symmetrisch ontwerp. De voordeur komt in het midden, eventueel met een prestigeverhogende stoep. Aan weerszijden worden meestal twee en soms drie identieke vensters opgenomen. Ook worden de gevels verhoogd en voorzien van uitzwenkende hoeken en een brede, witgeschilderde gootlijst als bekroning.

In de negentiende eeuw ontstaat ook het gebruik om vóór de bestaande boerderij een geheel nieuw voorhuis te bouwen, dwars op het bestaande hallehuis. Dit voorhuis telt twee verdiepingen en is voorzien van een schilddak, met schoorstenen op de hoeken. Dergelijke monumentale boerderijcomplexen zijn voornamelijk te vinden in de westelijke helft van het Reestdal. In het oostelijk deel van het plangebied blijven de boerderijen hun sobere verschijningsvorm behouden.

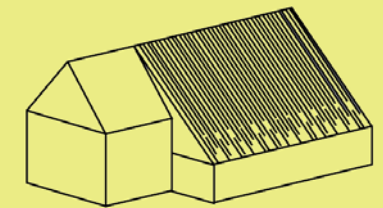
Tot in de eerste decennia van de twintigste eeuw wordt dit neo-klassieke concept nagevolgd, zij het op wat bescheidener schaal en met nieuwe accenten. De latere voorhuizen tellen meestal één of anderhalve verdieping en worden voorzien van een centraal deurportaal waarboven zich een dakkapel bevindt. Vaak is het portaal opgenomen in een uitspringend deel van de gevel (een risaliet); dit steekt dan door de kroonlijst heen en vormt een geheel met het bovengelegen dakhuis. Ook bij de hoeken van het voorhuis worden regelmatig risalieten toegepast. Verder wordt veel aandacht geschonken aan (sier)metselwerk en gootlijsten. Soms zijn invloeden zichtbaar van de architectuur van de toenmalige tijd, zoals de strakke vormen van Berlage's rationalisme of juist de gebogen lijnen van de Art Nouveau. Diverse voorhuizen zijn ontworpen door architecten van naam.

Soms worden de boerderijen vergezeld van een zogenaamde 'ouderwoning', een tweede woning geplaatst naast het bestaande woonhuis voor de oudere generatie. Deze ouderwoningen sluiten qua vormgeving en schaal veelal aan bij de hoofdgebouwen.

De boerderijen in het Reestdal behoren vrijwel allemaal tot de groep van de hallehuizen. Een ander karakteristiek gegeven van de oudere boerderijen zijn de aangebouwde schuren aan de achterzijde. Ze werden noodzakelijk toen men naast landbouw steeds meer veeteelt ging uitoefenen. De grotere behoefte aan bedrijfsruimte resulteerde bij een aantal boerderijen in een vergroting van het achtergedeelte. De voorzijde bleef relatief smal. Dit type boerderij wordt aangeduid als het Krimpentype.

bloeiperiode 19e eeuw: van asymmetrisch naar symmetrisch

Krimpentype

Veenontginningslandschap en heideontginningslandschap

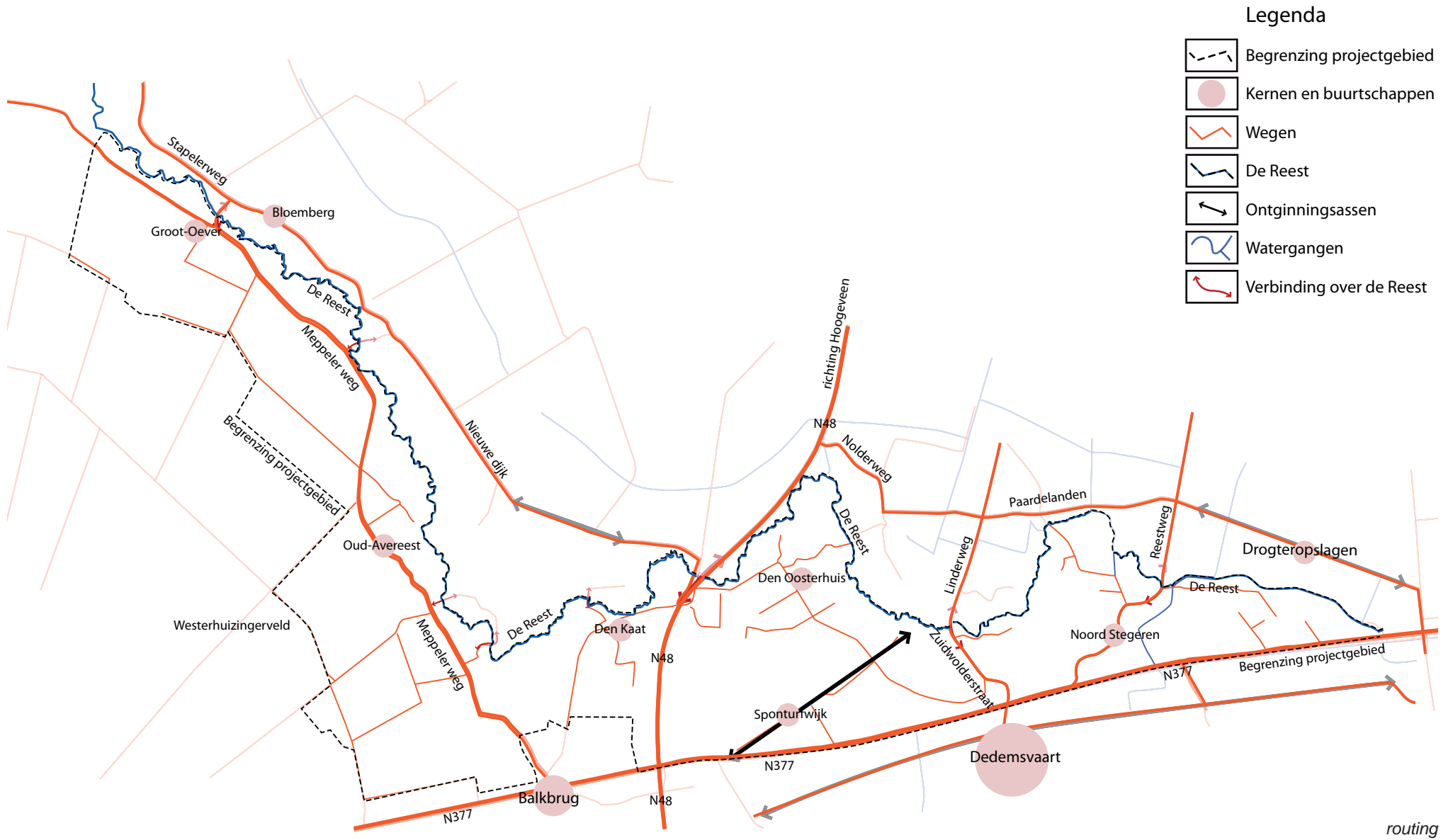
De bebouwing bestaat hier voornamelijk uit jonge ontginningsboerderijen uit het begin van de 20e eeuw. De maat en schaal van de bebouwing is van oorsprong beperkt. Over het algemeen worden voor de boerderijen natuurlijke kleuren (donkergroen, bruin) en materialen gebruikt. Gelet op de schaalvergroting en mechanisatie in de landbouw zijn de agrarische bedrijfsgebouwen de laatste decennia in omvang toegenomen. De schuren bestaan vaak uit baksteen, hout of golfplaten.

schaalvergroting

Excursie

De bebouwing dient in overeenstemming te zijn met het historische karakter. Dat kan betekenen dat in delen van het gebied de bebouwing sober zou moeten blijven, terwijl in andere delen er meer ruimte kan worden geboden aan verfraaiingen.

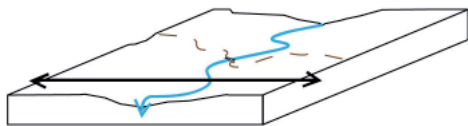
2.2 ROUTING

De rijksweg N48 (Ommen-Hoogeveen) en de provinciale weg N377 (Hasselt-Coevorden) vormen belangrijke verkeersverbindingen. De N377 is deels beplant, waardoor er een fysieke scheiding is tussen het Reestdal en Dedemsvaart.

Er zijn verschillende paden en wegen aanwezig. De verharde paden zijn voornamelijk voor intensief publiekelijk gebruik. De onverharde paden leiden meestal naar een erf of hebben een recreatieve functie (wandelen, fietsen). Voor het recreatieve medegebruik van kavelpaden moet de eigenaar toestemming geven. De onverharde wegen geven een "landelijke sfeer".

Beekdallandschap

De Reest wordt doorsneden door drie wegen: de N48, de Linderweg en de Reestweg. De Reest is een barrière geweest voor het ontstaan van paden/routes van noord naar zuid en andersom. Daarom wordt de Reest relatief weinig overbrugd door wegen. De beleefbaarheid van de Reest varieert: delen zijn slecht ontsloten, terwijl andere delen meer toegankelijk zijn vanwege de recreatieve paden.

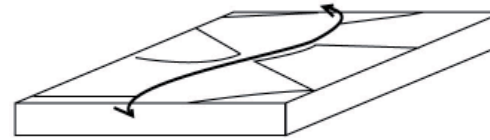
boven: de Reest wordt weinig overbrugd door wegen
rechts: recreatief pad

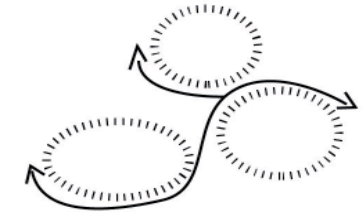
onverhard pad naar een erf

kronkelende wegen op hoger gelegen gronden

de ontsluitingswegen hebben een grillig karakter, vanwege de ligging van zandkoppen (zie rechts)

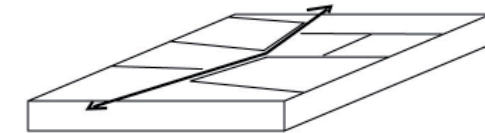
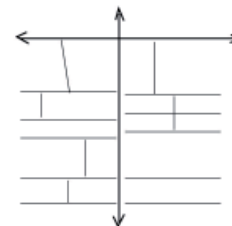

Essen- en hoevelandschap

Haast parallel langs de Reest lopen verschillende wegen en (onverharde) paden waaronder de Meppelerweg. Omdat er op de hogere zandgronden langs de Reest gunstige omstandigheden waren om te boeren, werden hier de boerderijen gevestigd. De ontsluiting van de boerderijen en buurtschappen heeft veelal een grillig karakter.

Veenontginningslandschap en heideontginningslandschap

Beide landschapstypen kennen een rechtlijnige, rationele ontsluitingsstructuur.

rechtlijnige wegen, rationele structuur

Excursie

De recreatieve ontsluiting van het plangebied wordt als onvoldoende ervaren. De ligging van recreatieve routes is veelal niet duidelijk, ook omdat deze deels over erven lopen. Er zijn weinig mogelijkheden om een "ommetje" via een doorgaande route te maken. Historische recreatieve routes (bijvoorbeeld via bruggetjes over de Reest naar het Drentse deel van het Reestdal) zijn doorsneden door nieuw aangelegde wegen. Gelet op het belang dat aan de Reest wordt gehecht, is het jammer dat de Reest vanaf de bestaande verkeerswegen niet altijd even goed zichtbaar is. De bereikbaarheid en zichtbaarheid van de Reest zou een belangrijke recreatieve meerwaarde voor het gebied kunnen zijn. Karakteristiek is het voormalig tracé van het tramlijntje.

Legenda

- Begrenzing projectgebied
- Kernen en buurtschappen
- Wegen
- De Reest
- Kavelstructuren

verkavelingspatronen

2.3 VERKAVELING

Onder verkaveling wordt het patroon van kavels verstaan. De kavels zijn herkenbaar door een omlijning van sloten en/of beplanting (zoals houtwallen en -singels)

Beekdallandschap

Het beekdallandschap kent een onregelmatige, grillige verkaveling. Grote delen van het beekdal kennen geen agrarisch gebruik meer en hier vindt natuurontwikkeling plaats. Op deze percelen is door de verruiging van het grasland de perceelsbegrenzing minder herkenbaar.

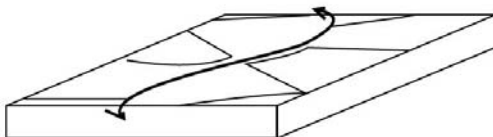

de perceelsbegrenzing is soms nauwelijks nog herkenbaar

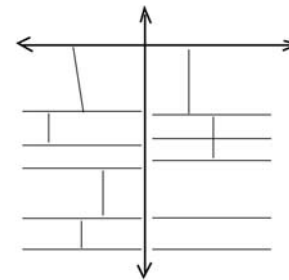
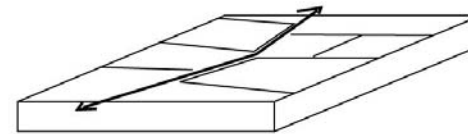

Essen- en hoevelandschap

Dit deel van het plangebied kent een kleinschalige, onregelmatige verkaveling. Vanwege de ligging in een drogere omgeving was sterke ontwatering hier ongewenst. De verkaveling wordt niet uitsluitend gevormd door de (beperkt aanwezige) kavelsloten, maar ook door houtwallen, singels en overige afscheidingen.

*boven: kleinschalige, onregelmatige verkaveling
rechts: erfafscheidingen en houtwallen*

*links: een rechtlijnige kavelstructuur
boven: wijkstructuur*

Veenontginningslandschap

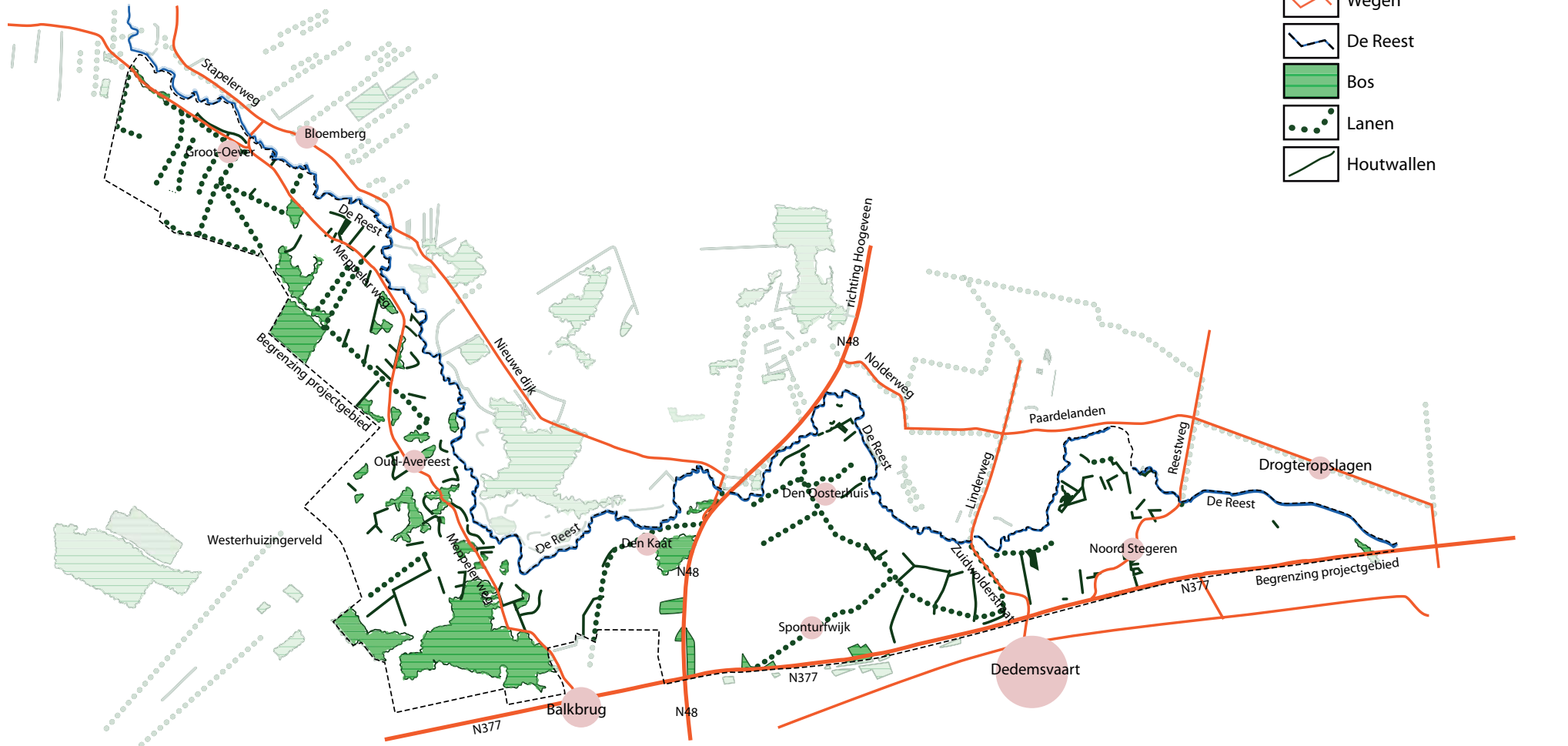
De veengebieden zijn in het verleden op een zo efficiënt mogelijke manier ontgonnen. Dit heeft tot een rationele, rechthoekige verkaveling geleid (wijkenstructuur).

Heideontginningslandschap

Hier is een patroon van blokachtige kavels waarneembaar. De verkaveling is goed zichtbaar door de aanwezige kavelsloten en beplantingsstructuren.

Legenda

- Begrenzing projectgebied
- Kernen en buurtschappen
- Wegen
- De Reest
- Bos
- Lanen
- Houtwallen

beplantingspatronen

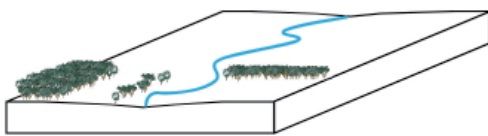
2.4 BEPLANTING

Inheemse beplanting is gebonden aan het bodemtype en grondwaterstand. Op de nattere plekken in het landschap komt andere beplanting voor dan op de drogere gronden. De soortsaanpak is bepalend voor de identiteit van een locatie. Erfbeplanting komt in paragraaf 2.5 aan bod.

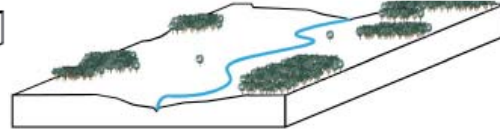
Beekdallandschap

In het projectgebied is het Reestdal te onderscheiden in een bovenloop en een middenloop (zie hoofdstuk 1). De bovenloop is door het agrarisch gebruik een open en grootschalig gebied. Enkele houtsingels of relictten ervan en kleinere bosjes vormen de beplanting in dit gebied.

Langs de randen van de middenloop is het landschap kleinschaliger. De kleinschaligheid is tot dicht aan de randen van het beekdal zichtbaar. Op enkele solitaire bomen na is het beekdal helemaal open. Het contrast met de openheid van het beekdal en de dicht aangeplante beekdalranden is vanuit het beekdal goed beleefbaar.

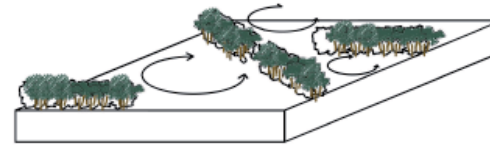
bovenloop

middenloop

Essen- en hoevelandschap

De es werd vrijgehouden van beplanting. Rondom de essen werd als perceelsafdeling een houtsingel of houtwal aangeplant. De slingerende structuren en de onregelmatige aanplant zorgen voor een besloten landschap met plaatselijk enkele doorzichten.

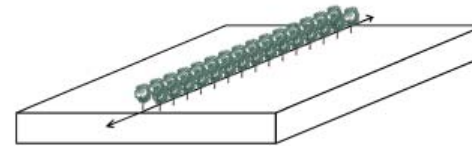
besloten landschap met plaatselijk doorzichten

houtsingels en houtwallen

Veenontginningslandschap

Het groen beperkt zich tot bomenrijen langs de ontginningsas, erfbeplanting en elzensingels op de kavelgrenzen.

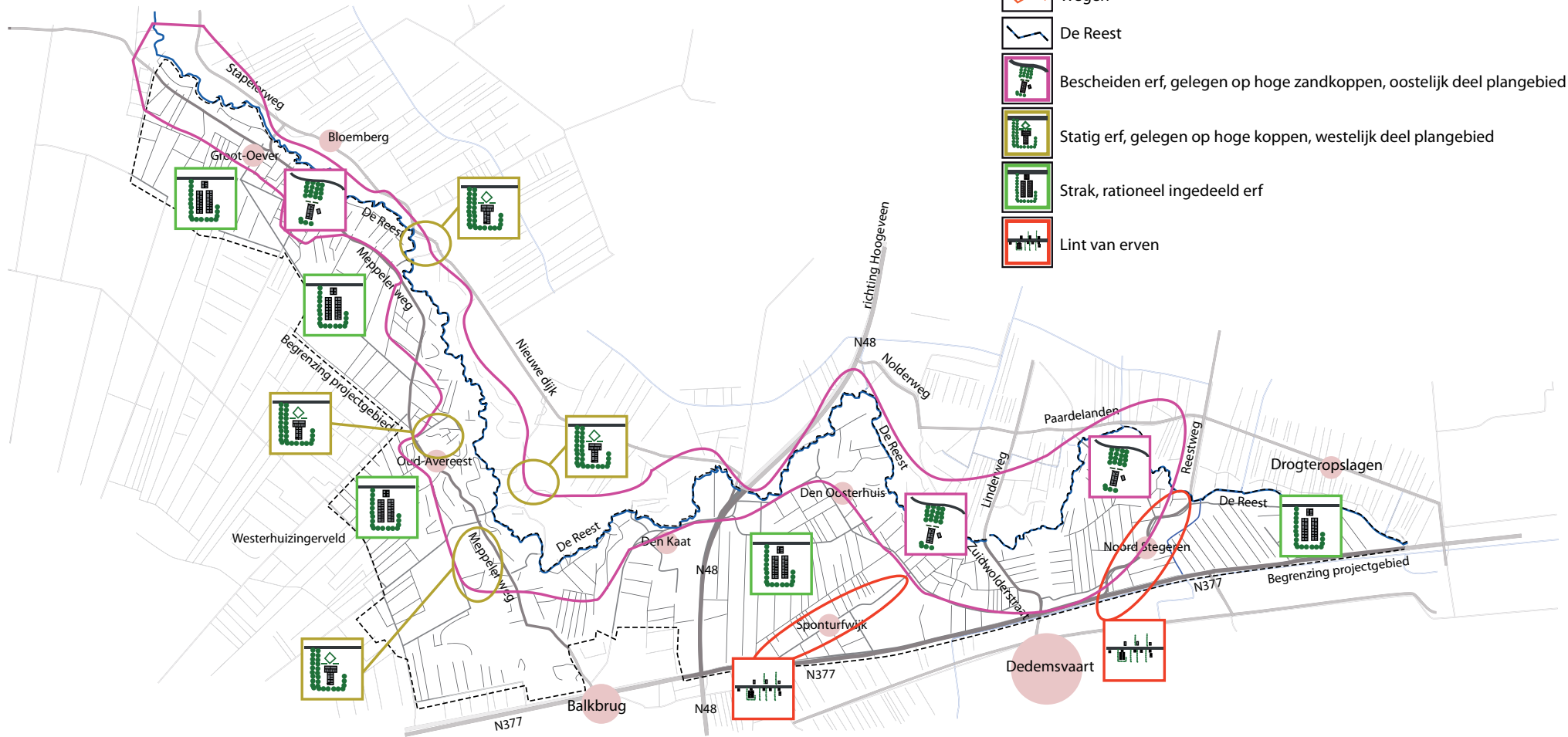
Veenontginning: bomenrijen langs wegen

Excursie

De landschapselementen die onderdeel uitmaken van met name het beekdal en het essen- en hoevelandschap worden als kenmerkend ervaren: singels, steilrandjes, essen, hakhoutbosjes, terpen en vennetjes.

Legenda

- Begrenzing projectgebied
- Kernen en buurtschappen
- Wegen
- De Reest
- Bescheiden erf, gelegen op hoge zandkoppen, oostelijk deel plangebied
- Stutig erf, gelegen op hoge koppen, westelijk deel plangebied
- Strak, rationeel ingedeeld erf
- Lint van erven

erven

2.5 ERVEN

Van oudsher is op erven een indeling in 'voor' en 'achter' te herkennen. Deze functionele scheiding tussen 'voor' (wonen) en 'achter' (werken), is terug te vinden in de architectuur en de situering van de gebouwen en de erfaankleding.

In het algemeen geldt dat hoe recenter het erf is, hoe groter het volume van de woning en de bedrijfsgebouwen. In de loop der tijd hebben diverse erven hun agrarische functie verloren en is hier een burgerwoonfunctie voor in de plaats gekomen. Dit heeft ertoe geleid dat "woonerven" vanuit privacyoverwegingen meer zijn beplant en de karakteristieke opbouw van een typisch streek erf is afgenomen.

situering erven: (1) Beekdal; (2) Essen- en hoeve; (3) Veen; (4) Heide

SITUERING ERVEN

Beekdallandschap

In het beekdal zijn vanwege de laaggelegen, natte omstandigheden geen erven aanwezig.

Essen- en hoevelandschap

Ter plaatse van de bovenloop liggen de erven geclusterd op de hogere delen in het landschap. Het erf is door de tijd heen ontstaan en lijkt daarom willekeurig van opbouw. Modernere erven vormen linten door het plangebied, zoals Noord Stegeren. Deze jongere erven hebben een meer rationele opbouw.

Meer stroomafwaarts liggen de erven (eveneens op de hogere koppen) meer verspreid in het landschap, zoals Oud-Avereest. Deze erven hebben in het verleden veel vernieuwing doorstaan, vanwege een toename van de welvarendheid door een groei van de landbouw. De beslotenheid van het vroegere erf heeft hier plaatsgemaakt voor een erf met een meer open karakter, gericht op de buitenwereld. Door de ontwikkeling van

de landbouw zijn grote schuren bijgebouwd.

Veenontginningslandschap

De erven zijn hier relatief jong (vanaf 1880). De erven zijn smal, opstrekend en rationeel ingedeeld en vormen linten langs wijken of sloten. De bebouwing is haaks op de weg gepositioneerd. Een voorbeeld van een veenontginningslint is Sponturf-wijk.

Heideontginningslandschap

De erven zijn hier relatief jong en gelegen aan de ontginningsassen. De rationele indeling van het landschap leent zich uitstekend voor praktische en moderne boerenbedrijven. De erven liggen als eilanden in het open landschap.

ERFBEPLANTING

Beekdallandschap

In het beekdal zijn vanwege de laaggelegen, natte omstandigheden geen erven (en dus ook geen erfbeplanting) aanwezig.

Essen- en hoevelandschap

In het oostelijk deel van het plangebied zijn de erven langere tijd functioneel en sober ingericht. In de voortuin blijft tot in de 20e eeuw een fruitgaard en een moestuin aanwezig. Daarnaast is er plaats voor een bescheiden siertuin, vaak omlijst door een haag. Voor het huis zijn leilinden geplant als zonwering. Op het achtererf is plaats voor elzen, eiken of populieren.

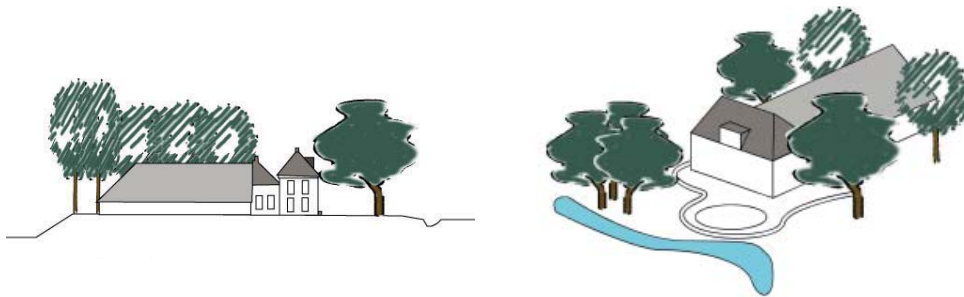
functionele, sobere erfbeplanting in oostelijk deel plangebied

agrarisch ingericht erf

Bewoners van de westkant van het plangebied hadden te maken met een sterke economische groei rond 1850. Als gevolg hiervan verschildt de erfopbouw en erfbeplanting aan de westkant van het beekdal met de oostkant. In het westelijk deel komen veel boerderijen met voorhuizen voor die in welvarende tijden vóór de oorspronkelijke boerderij zijn gebouwd. Deze voorhuizen hebben sierlijke details. De sierfunctie van huis en aankleding wordt belangrijk, terwijl de functionele onderdelen (groentetuin en boomgaard) naar de achterkant van het erf werden verplaatst.

Rond 1850 werd de voortuin modegevoelig. Tuinen in Engelse landschapstijl werden populair (met daarin solitaire bomen als rode beuk, glooiende grasvelden, vijfverpartijen, slingerende paden, bloemperken en boom- en struikgroepen). Op het achtererf werden eik en populier aangeplant tegen wind en voor het hout. Onderdelen hiervan zijn nu nog terug te vinden op de huidige erven. De huidige tuinen en erven kennen met name een sierfunctie. In een enkel geval heeft een erf nog een boomgaard of moestuin.

siertuinen in westelijk deel plangebied

Veenontginningslandschap

De erven werden vaak beplant met elzensingels. Meestal was dit "spontane opslag" die niet werd onderhouden. In het huidige landschap zijn deze grotendeels verdwenen. De opslag van els is met name te danken aan de natte bodemsoort.

Heideontginningslandschap

De beplanting van deze erven bestaat uit windsingels en houtwallen. Op de erven staan solitaire bomen.

Excursie

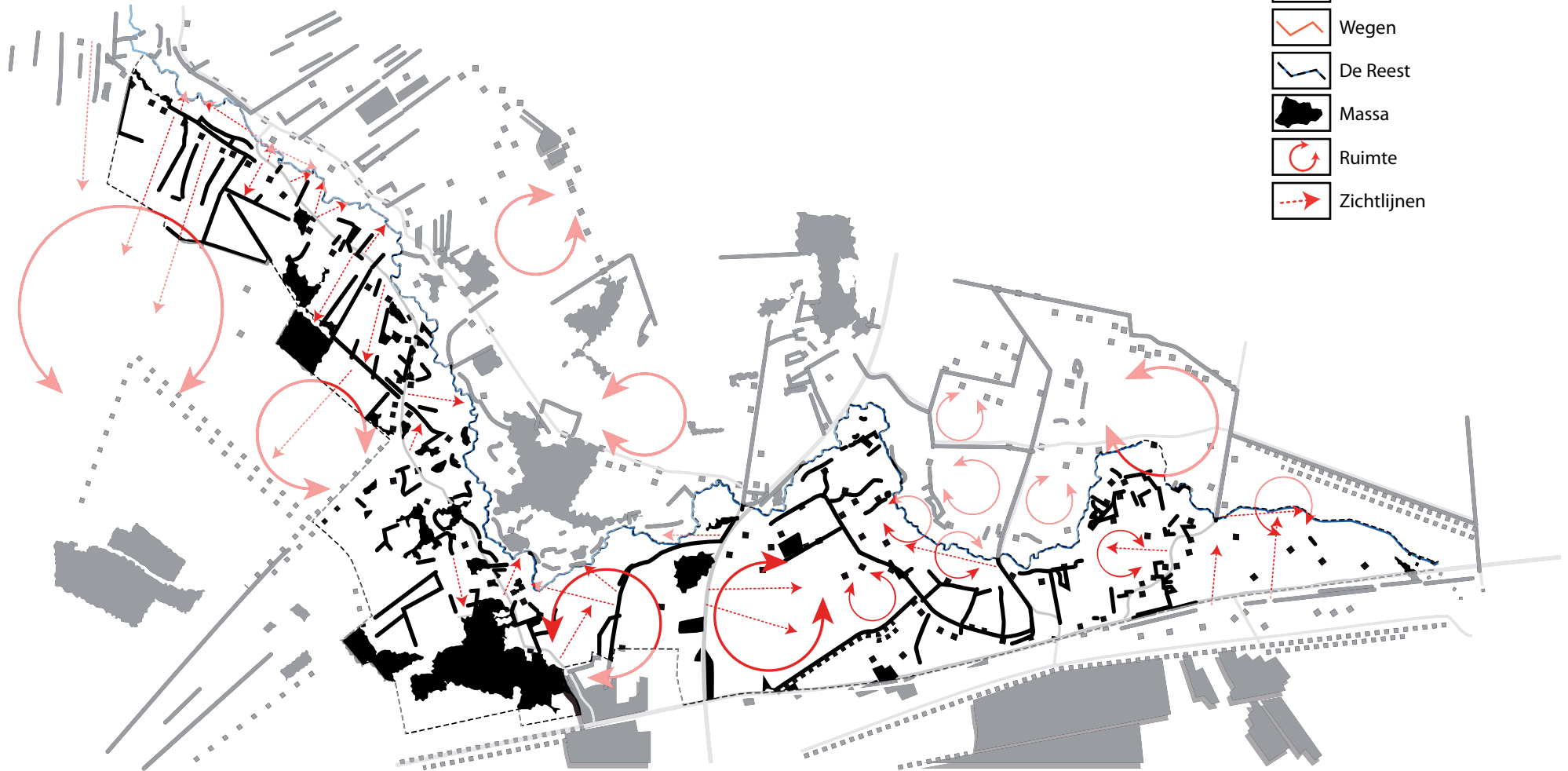
In het plangebied wordt de landschappelijke inpassing van gebouwen belangrijk gevonden. Plaatselijke Belangen doen de volgende suggesties voor een goede landschappelijke inpassing:

- *Het aanbrengen van afschermende beplanting, die ook in de winter bladhoudend zou moeten zijn (wel: elzen, hulst, geen: prunus, coniferen)*
- *Aandacht te besteden aan het kleurgebruik van gebouwen (liever groen dan wit)*

Soms wordt de boerderij verkocht aan burgers van buiten de streek. Plaatselijk Belang constateert dat deze mensen niet altijd even goed weten hoe men het erf en de bebouwing kunnen onderhouden.

Legenda

- Begrenzing projectgebied
- Kernen en buurtschappen
- Wegen
- De Reest
- Massa
- Ruimte
- Zichtlijnen

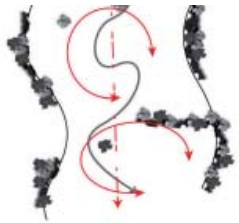
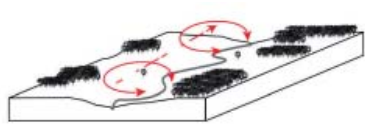

massa en ruimte

2.6 MASSA EN RUIMTE

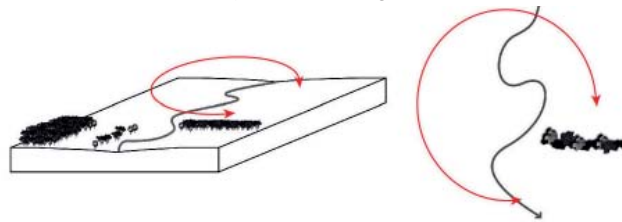
Beekdallandschap

Het gebied dicht bij de beek heeft een open karakter. Vanuit het midden van het Reestdal kan men ver kijken. De randen van het dal zijn zichtbaar door de beplantingsmassa en het hoogteverschil.

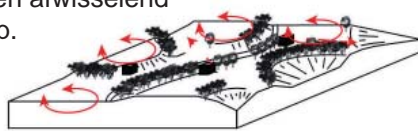
boven en links: rond de bovenloop van de Reest zijn de randen goed zichtbaar

rechts: openheid rond de middenloop van de Reest

Essen- en hoevelandschap

Dit landschap is kleinschalig. De vele perceelsbeplantingen, erfbeplantingen en verspreide woningen zorgen voor een afwisselend coulissenlandschap.

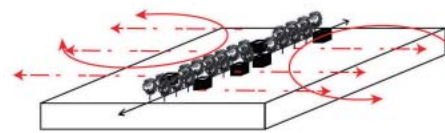

rechts: afwisseling open en besloten ruimtes

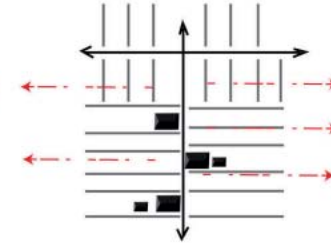

Veenontginningslandschap

De aanwezige beplanting en bebouwing bevindt zich langs de ontginningsas. Kenmerkend is de openheid van het achterland en de doorzichten hiernaartoe.

open achterland, doorzichten vanaf ontginningsas

Heideontginningslandschap

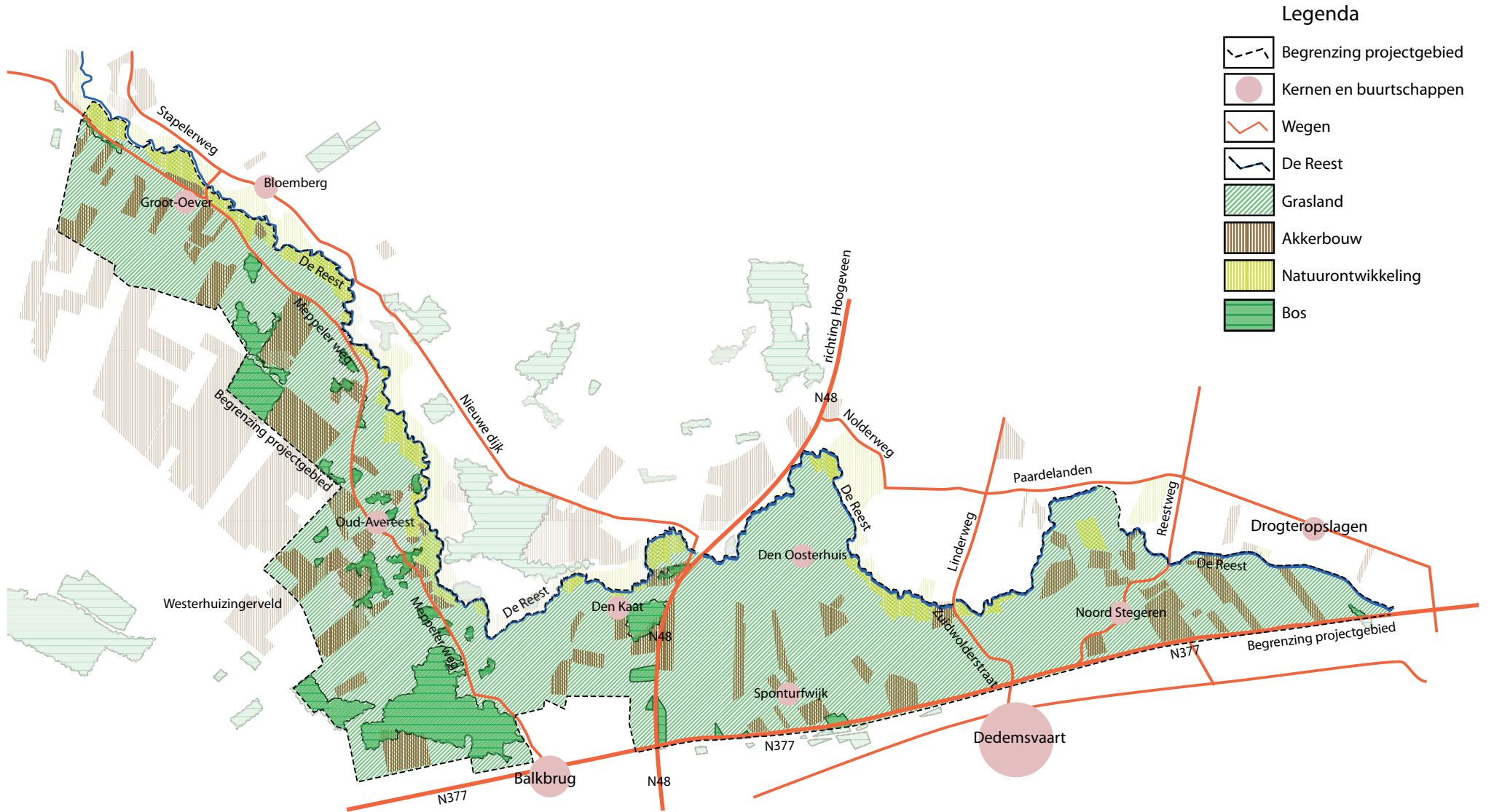
Binnen dit landschapstype komt nauwelijks opgaande beplanting voor. Dit gebied voor een overgangszone tussen het essen-hoevelandschap en het Westhuizingerveld.

boven: openheid en vergezichten

Excursie

Het Katingerveld en de Huizingerlanden zijn van oudsher open geweest en zouden zo moeten blijven.

grondgebruik en landgebruik

2.7 GRONDGEBRUIK EN LANDGEBRUIK

Beekdallandschap

Dit gebied werd in het verleden extensief gebruikt voor de landbouw. De natte weiden en hooilanden zijn een broedgebied voor weidevogels.

natuurontwikkeling en agrarisch natuurbeheer

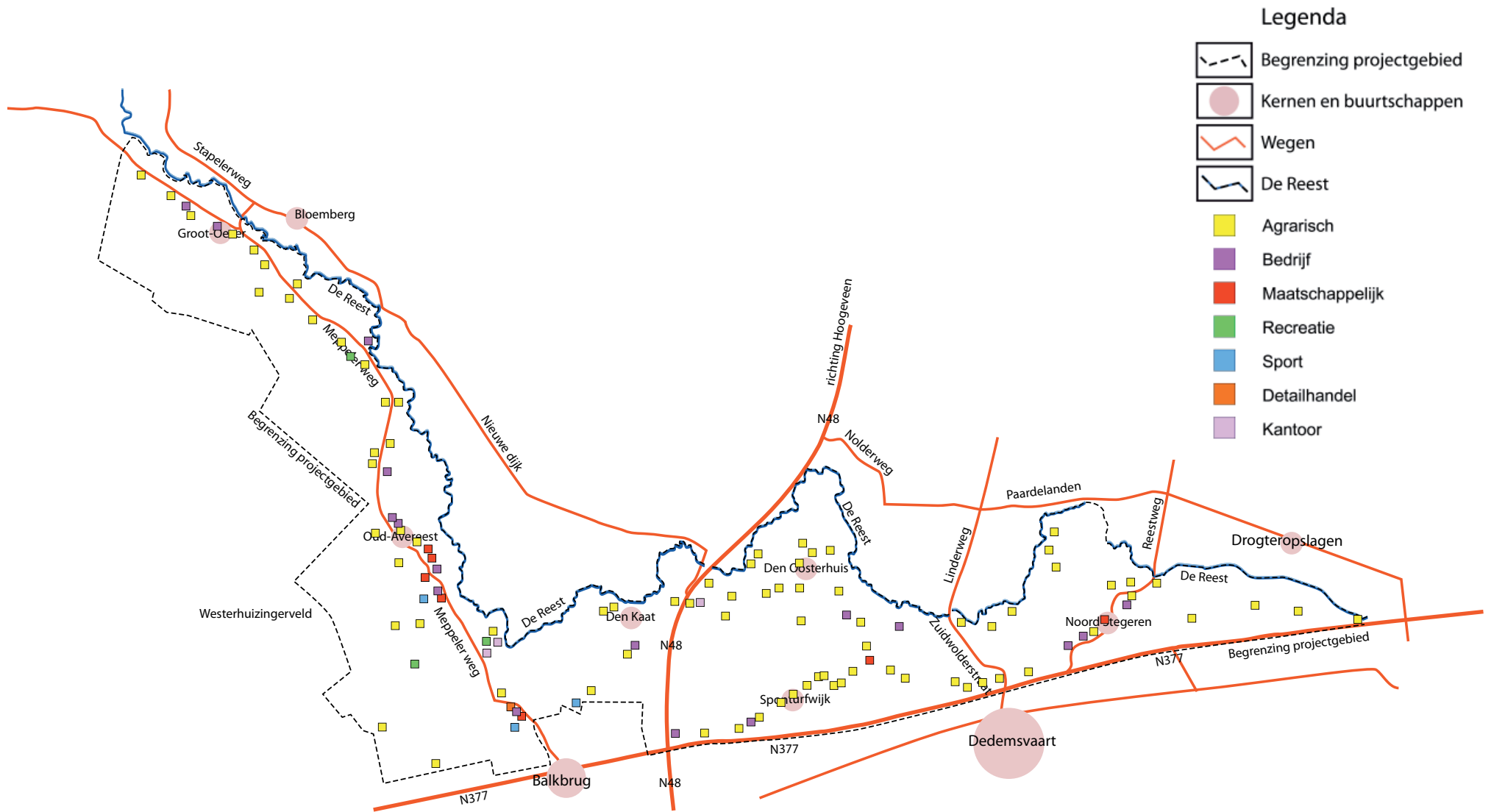
akkerbouwlanden, plaatselijk afgewisseld met bossages

Veenontginningslandschap en heideontginningslandschap

Hier is de landbouw de grootste grondgebruiker. De hoeveelheid natuur is beperkt.

Essen- en hoevelandschap

De overgang van de hooilanden uit het beekdal naar de hoger gelegen zandgronden van het essen- en hoevelandschap zorgt voor veel gradiënten: nat en droog, voedselarm en voedselrijk. Dit heeft ertoe geleid dat een mix aan grondgebruik is ontstaan: aan weide en akkers, plaatselijk afgewisseld met bossages (eikenberken), schrale bermen en andere kleinschalige landschapselementen

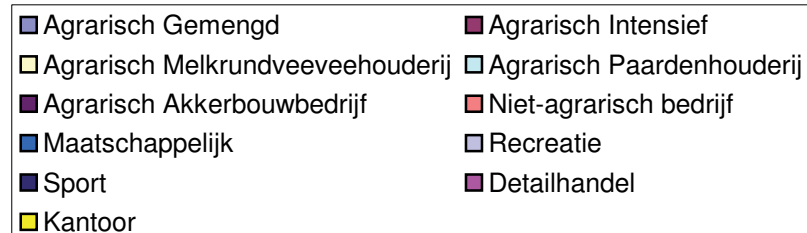
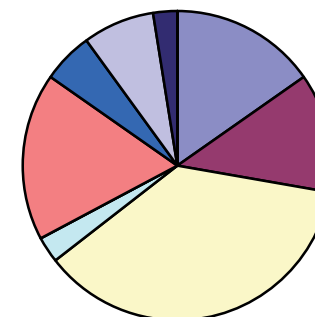

functies

2.8 FUNCTIE EN ACTIVITEIT

Uit de figuur en de cirkeldiagram blijkt dat het merendeel van de functies in het Reestdal bestaan uit agrarische bedrijven. Het gaat dan met name om melkveehouderijen, intensieve bedrijven en gemengde bedrijven. Daarnaast komen er vooral niet-agrarische bedrijven voor (zoals garagebedrijven) en recreatiebedrijven (zoals camping).

De niet-agrarische functies zijn met name langs de Meppelerweg en Zuidwolderstraat aanwezig (essen- en hoevelandschap).

cirkeldiagram verdeling functies over plangebied

Excursie

Bestaande recreatieterreinen zouden een integraal deel moeten uitmaken van de omgeving en geen "geïsoleerde" eilandjes in het landschap moeten vormen. Bij nieuwe recreatieve ontwikkelingen zou het "genieten van het landschap" voorop moeten staan. Een extensief recreatief medegebruik als wandelen en fietsen zou hier goed bij passen.

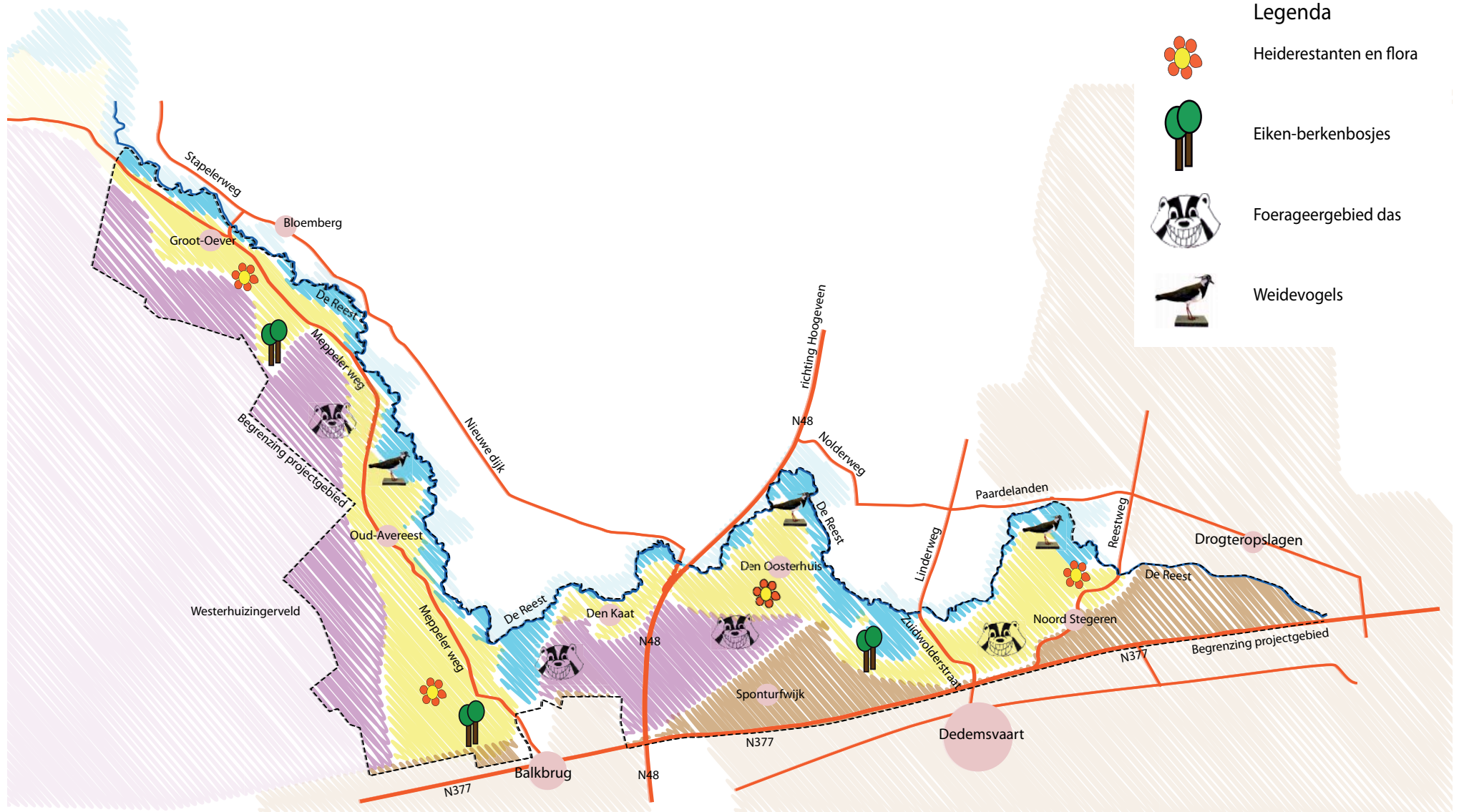
Volgens Plaatselijk Belang is het niet meer mogelijk om nog een rendabel agrarisch bedrijf in het Reestdal te hebben. De landbouw is een "uitstervende" activiteit. Dit betekent dat er veel voormalige agrarische schuren hun functie verliezen.

Hier wordt in de praktijk op de volgende manieren mee omgegaan:

- door gebruik te maken van de gemeentelijke Rood voor Rood-regeling, word na de sloop van voormalige agrarische gebouwen een nieuwe burgerwoning opgericht;
- sanering van gebouwen vindt juist niet plaats, omdat men op deze wijze de "bouwmogelijkheden" wil behouden.

2.9 LICHT EN DONKER

“Licht” is aan stedelijke activiteiten gekoppeld: bedrijventerreinen, kassen, sportvelden, etc. Donkerte is in het algemeen een indicatie van meer landelijke gebieden. In het plangebied is het nog relatief donker. Grote lichtbronnen die op kilometers afstand nog waarneembaar zijn, ontbreken. De aanwezige verlichting betreft de wegen straatverlichting en verlichting van erven en bedrijfslocaties. Wel is de algemene tendens waarneembaar dat het buitengebied steeds meer wordt verlicht. Daarbij gaat het onder andere om tuinverlichting en lichtmasten bij paardenbakken.

natuur

2.10 NATUUR

Beekdallandschap

Het beekdal bestaat met name uit hooi- of graslanden. Deze gebieden zijn waardevol door het voorkomen van bijzondere planten als de noordse zegge. De natte weiden en hooilanden zijn een broedgebied voor weidevogels als grutto, Kievit en tureluur. Daarnaast is het beekdal een foerageergebied voor de das.

Vanwege de relatieve ongereptheid van het beekdal zijn hier goede omstandigheden aanwezig voor natuurontwikkeling. Het overheidsbeleid is hier dan ook op gericht. Dit heeft tot gevolg gehad dat delen van het beekdal zijn omgevormd naar nieuwe natuur (met name de middenloop) en/of hier agrarisch natuurbeheer wordt uitgevoerd.

Essen- en hoevenlandschap

De overgang van de hooilanden in het beekdal naar de hoger gelegen zandgronden van het essen- en hoevenlandschap zorgt voor gradiënten: nat en droog, voedselarm en voedselrijk. Bijzonder plantensoorten zijn onder andere veenreukgras, dotterbloem, grote pimpernel, echte koekoeksbloem, grote ratelaar, zeegroene muur en draadrus. Daarnaast komen soorten van bonte weiden voor: reukgras, grote vossenstaart, korenbloem, klapproos en pinksterbloem. Binnen dit landschapstype zijn de schrale bermen en eiken-berkenbosjes kenmerkend. Het essen- en hoevenlandschap wordt door de das gebruikt als foerageergebied.

Veenontginningslandschap en heideontginningslandschap

Deze landschapstypen kennen beperkte natuurwaarden (algemeen voorkomende soorten). Een opvallende plantensoort is waterpostelein. Ook dit landschapstype wordt door de das benut als foerageergebied.

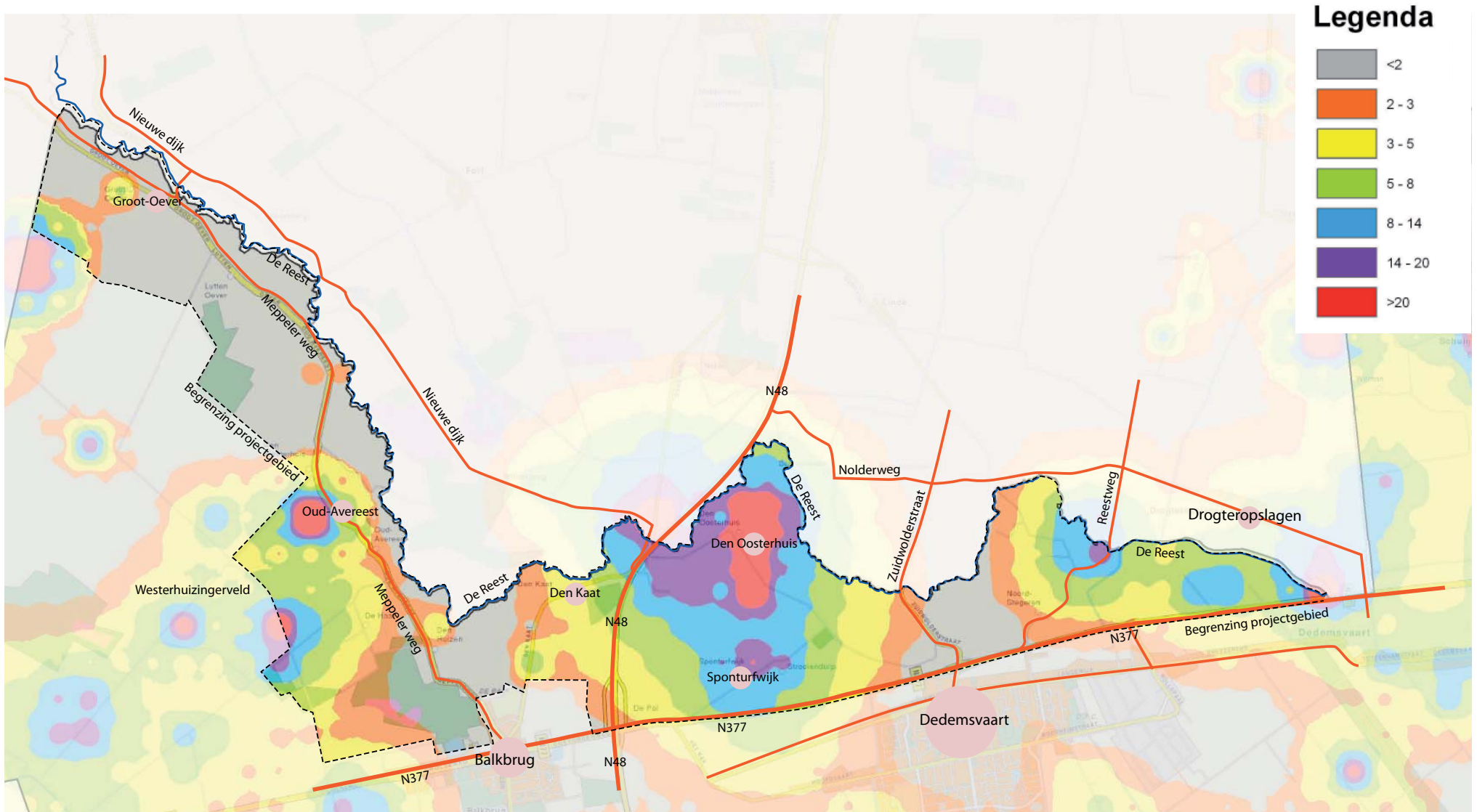

Weidevogel

Excursie

Plaatselijk Belang hecht er waarde aan dat het gebied qua natuurwaarden zoveel mogelijk afwisseling kent. Daarbij zou niet één monotoon natuurtype gerealiseerd moeten worden, maar wordt een grotere afwisseling juist op prijs gesteld. De huidige verruiging van de natuurgebieden langs de Reest wordt niet als de meest gewenste natuur gezien. Door de vernatting van deze gebieden en de verruiging van de vegetatie is het aandeel weidevogels juist afgenomen.

Plaatselijk Belang vindt het opvallend dat het Drentse deel van het Reestdal een ander aanzicht kent dan het Overijsselse deel. Dit wordt veroorzaakt door een verschillend beheer door beide organisaties.

geurkaart

3. NIET-VISUELE ASPECTEN

3.1 GEUR

Op de afbeelding is de geurintensiteit weergegeven. Te zien is dat er binnen het plangebied drie locaties zijn met een verhoogde geurconcentratie: Rondom Oud-Overeest, Den Oosterhuis en aan de Reestweg. Alle deze locaties maken deel uit van het essen- en hoevelandschap. Naar verwachting wordt de geurconcentratie veroorzaakt door de aanwezigheid van een aantal (intensieve) agrarische bedrijven.

LITERATUUR

- Van sober naar rijk, Drents Plateau & Het Oversticht, maart 2004.
- Boerderijen rond de Reest, Historie, kenmerken, behoud, Stichting monumentenwacht Overijssel en Flevoland, mei 2005.
- Programma reanimatie erfgoed Overijssel, Het Oversticht en provincie Overijssel, januari 2006.
- Basisrapport Biodiversiteit Hardenberg, juni 2004.
- Welstandsnota gemeente Hardenberg, Voor altijd mooi, december 2006.
- Over de Reest, De gebouwde cultuur in het Reestdal, M.A.W. Gerding, 2002.
- Milieuvergunningbestand gemeente Hardenberg, november 2008.
- Gebiedskenmerken, Provincie Overijssel VPDG/HNS, 8 oktober 2008.

COLOFON

LIK Reestdal

ACHTERGRONDDOCUMENT

Onderdeel van IDEE Hardenberg

Projectnummer: 70-101

Datum: 13 februari 2009

Opdrachtgever:

Gemeente Hardenberg

Postbus 500

7770 BA Hardenberg

Tel: 0523 - 289 111

Contactpersoon: dhr. Jaap Wuite

www.hardenberg.nl

Opdrachtnemer:

Amer ruimtelijke ontwikkeling BV

Zonnehof 43

3811 ND Amersfoort

Tel: 033 - 4621 623

Contactpersoon: mw. Esther Marsman

e-mail: bureau@amer.nl

www.amer.nl

In samenwerking met:

Eelerwoude West Bilthoven

Rembrandtlaan 22A-1

3723 BJ Bilthoven

Tel: 0302297260

Contactpersoon: dhr. Joris van der Vet

e-mail: west@eelerwoude.nl

www.eelerwoude.nl

